
Kunsten i København

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Kunsten i København	4
Metadata om værket	4
Titel	5
1. Akt: I	5

Kunsten i København

Kilde *Dagens Nyheder* 12. maj 1936

Indledning

Denne korte scene i dialogform skrev Munk i 1936 til støtte for Børnehjælpen, og den kan således anskues som en art lejlighedsdigtning. Handlingsmæssigt er skuespillet nærmest meta-litterært, da det handler om antagelsen af et nyt drama ved navn "Vindstille". Personerne i skuespillet repræsenterer forskellige "led" i et skuespils skæbne, når et sådant først har forladt forfatterens hænder, bl.a. kritikeren, skuespilleren og teaterdirektøren.

Kunsten i København er en let og humoristisk satire, som til dels genspejler de tanker Munk gjorde sig på det tidspunkt om kunstens rolle og status i samfundet. Den kan i denne henseende sættes i forbindelse med *En Almanak-historie*, filmmanuskriptet *Glimmer og Guld*, filmen *Det gyldne Smil* og *Endnu et Oxford-Snapshot*. Tonen er lys og tematikken enkel. Skuespillets iøjnefaldende navnesymbolik placerer det endvidere i en sammenhæng med bl.a. *Operationen* (1920/1921) *10 Oxford-Snapshots* (1936) og *Gullegrylapiens Hovedstad, Kandelabrien* (1939).

Kunsten i København

Sentimental Københavnerspøg. Men den kunde lige saa godt foregaa alle andre Steder i Verden.

Personerne:

Digteren Regnar Ætersen

Skuespilleren Karl Positura

Kritikeren Magister Disseker

Kritikeren Professor Brandert

¹Skuespillerinden Frøken Naaeademest

Direktør Gaarensaagaaren fra Idealteatret

1. Akt: I

(1) Digteren: (*lille, rund, med Barneglugger, Patos og Forretningstone*) ²

Og mens de sorte Skyers Ligtog haster

— tyve

hen over Maanens Ansigt genfærdshvidt

— enogtyve

hører vi Jordens Folkeslag, der kaster

— toogtyve

paa lejet sig i Søvnens Mareridt

— treogtyve

Treogtyve Linier á højst 50 Øre, det bliver rundt regnet elleveenhalf Krone. Det kan der jo ikke købes meget Champagne for. Men naar jeg lægger det paa en god Plads i Stykket, og hvis saa Stykket bliver antaget, og Karl Positura siger det godt, og Folk ogsaa synes, det er godt, og klapper, og Magister Disseker skriver godt om det i Bladet næste Morgen, mon det saa ikke ogsaa efterhaanden virkelig er godt? Og hvis saa — aah Himmel, staa mig bi! nu kommer Positura! — Mester, Mester, har De læst mit Stykke?

¹Kritikeren Professor Brandert: Kan være en parodi over Georg Brandes (1842-1927), som fra 1870'erne havde stor indflydelse på nordisk litteratur, og som blev professor i København i 1902. Munk skrev 10 år forinden nærværende stykke skuespillet "I Brændingen" (1926) netop om Georg Brandes. Kan også være en humoristisk henvisning til Hans Brix (1870-1941), censor ved Det kgl. Teater (1924-1931) og anmelder af litteratur og teater ved københavnske aviser i mange år. Han var i øvrigt Kaj Munks litterære rådgiver. [BOE & DSD]

²Patos: Græsk begreb fra retorikken, hvor taleren vha. emotionelle virkemidler (pathos) i modsætning til etisk eller moralsk appel (ethos) søger at vinde tilhørerens sympati eller tilslutning. [BOE]

- (2) Skuespilleren: Om jeg har læst Deres Værk? Kære, kære Digter! genialt! betagende! det er godt, knusende godt, det er det. Hvor faar De det fra? Herligt! herligt! Jeg kastede et Blik i det straks paa Teatret i Aftes — det er paa Vers?
- (3) Digteren: Ja, det er det jo, desværre. Men maaske jeg kunde lave det om.
- (4) Skuespilleren: Lave det om? Ikke en Linie maa De ændre. Jeg vil sige Dem — jeg læste det i Sengen i Nat, det vil sige, det besatte mig, det drev mig op paa Gulvtæppet. Paa nøgne Fødder vandrede jeg rundt og læste og læste til det sidste geniale Punktum. Jeg siger til Dem, som jeg sagde engang til France, De ved den store Anatole France:³ “Mester,” sagde jeg, “Mester, De — De —” Jeg kan ikke huske, hvad jeg sagde; men ved De, hvad France svarede mig: “Mester,” sagde han, “Mester, De har aldeles Ret.” France havde Storsyn, det havde han nu. Saadan sad jeg forleden Dag og snakkede med — med — med hvad hedder han nu? — med Kongen, og saa —
- (5) Digteren: Tror De, vi faar Direktøren til at spille det?
- (6) Skuespilleren: Om vi faar —? Aldrig, kære Ven, aldrig. Et Stykke, der duer. Næh, den hopper han ikke paa. Saa stor Idiot er han heller ikke. Nu har han i en længere Aarrække forstaaet at finde udelukkende daarlige Stykker til mig. Vi skuffer aldrig vort Publikum. Derfor svigter det heller ikke os.
- (7) Digteren: Jeg mener dog — —
- (8) Skuespilleren: Nej, skriv et Stykke som “Den gamle Greve”⁴. Kan De huske den Scene, hvor jeg kommer ind med Kanariefugleburet: “Faa lært Grevinden at synge, det kan vi ikke, men vi kan lære hende at ligge paa Æg.”
- (9) Digteren: (*ler stønnende*)
- (10) Skuespilleren: Ikke Sandt? Der har vi Skuespilkunstens Triumf: at gøre en Replik, der i sig selv intet er, til alt. Men ey, der kommer jo Monsieur Disseker meget belejligt.
- (11) Magister Disseker: Slet, kære Ætersen, slet. De fjerner Dem med hvert nyt Stykke dybere og dybere fra Deres første Højde.
- (12) Digteren: Saa maa jeg vel med Guds Hjælp naa Bunden engang.
- (13) Disseker: Karaktertegningen er alt for udspekuleret, Sproget til Gengæld jasket,⁵ Indholdet fortvivlet banalt. Maa jeg hente min Mappe? Jeg har skrevet det øvrige op (*Ud*) .
- (14) Digteren: Det slaar ellers til. Ok, der er ogsaa Professor Brandert.
- (15) Brandert: Tak for Manuscriptlaan, kære Digter.
- (16) Digteren: Hvad siger De saa?

³Anatole France: Jacques-Anatole-Francois Thibault (1844-1924) - fransk forfatter fra Paris. Forfatterskabet er præget af filosofisk skepticisme, og France var en mester i vid og ironi. [BOE]

⁴Den gamle Greve: Episk digt af Ludvig Bødtker trykt i ”Digte, ældre og nyere” (1870).

⁵jasket: Betyder i denne sammenhæng, at et arbejde, gerne af åndelig art, er udført på en uordentlig, overfladisk eller forhastet måde - synonym med sjusket. [ODS]

- (17) Brandert: Tja, Den gaar jo ikke. "Vindstille" kalder De Stykket. Men hvad har De fodret Pegasen⁶ med. Jeg vilde snarere kalde det "Vindkolik"⁷.
- (18) Digteren: Hvad er der da i Vejen?
- (19) Brandert: Karaktertegningen er jasket, Sproget alt for indstuderet.⁸ Indholdet er fortvivlet søgt.
- (20) Skuespilleren: Noget lignende sagde den Herre, der kommer der.
- (21) Brandert: Saa?
- (22) Disseker: (*ind*) Har De læst det, Professor? Slem!
- (23) Brandert: Der er Fejl i det. Men der er ogsaa Talent. Det er absolut gangbart.
- (24) Frk. Naaeadetmest: Godmorgen, mine Herrer.
- (25) Alle: Næh, Godmorgen Frk. Naaeademest.
- (26) Frøkenen: Jeg faar vel Hovedrollen, hvis han tager det?
- (27) Digteren: Gør han det da?
- (28) Frøkenen: Han ringede til mig i Aftes, at der var en Rolle i paa 30 Sider, der laa for mig.
- (29) Digteren: Skulde han virkelig — ? (*Trækker i Distraktion en Skrædderregning op af Lommen*) .
- (30) Disseker: Det bliver en Skandale, hvis han tager det Bras.
- (31) Frøkenen: Ikke, hvis jeg spiller Rollen, vel, Hr. Magister. Skal De og jeg ikke kigge ind til et Par smaa Østers en Aften og gennemgaa Stykket sammen.
- (32) Disseker: Jeg indrømmer, der er Ting i det, der kan give Basis for virkelig Kunst.
- (33) Brandert: (*nærmer sig*) Vor store Fortryllerske staar vel ikke og hekser Forvirring ind i vor lille Magisters kritiske Magi?
- (34) Digteren: Vil De ikke gaa allesammen. De har gjort mig saa drivende ked af det hele. Jeg vil aldrig skrive noget mer. Og jeg vil slet ikke have Stykket spillet, selv om saa nogen vilde det. Jeg vil det ikke, om det saa skal blive mit sidste Ord.
- (35) Direktør Gaarensaagaaren: (*ind*) Undskyld, at jeg gør min Entré uforberedt.
- (36) Digteren: Men er det Dem, Hr. Direktør Gaarensaagaaren. Maa jeg byde Dem en Stol?
- (37) Direktøren: Sikke en Forsamling af Udvalgte. Jeg er nok den eneste her, der ikke har et Begreb om Teater. Er det ikke det, De skriver 3 Gange om Maaneden i Deres Blad, Hr. Magister?

⁶*Pegasen*: Pegasus - bevinget hest fra den græske mytologi, hvorpå Perseus svang sig op til himmelen, og ved hvis hovslag kil-den Hippokrene fremsprudlede. Ordet bruges dog ogsaa overført om en vinget hest, ved hvis hjælp digteren hæver sig til Olympen. Pegasus er således inspirationen bag digtningen eller symbol på digterevnen. [ODS]

⁷*Vindkolik*: Ordet "kolik" kommer af det græske "kôlon" (tyktarm) og betegner en sygdomstilstand med i anfald optrædende stærke smerter i underlivet. Betydningen i denne sammenhæng er oplagt. Replikkens studentikose, ugenerte stil minder om det bedst kendte eksempel på Professor Brix' skarpe tunge: "Anmelde den bog? Det skulle være til politiet". [ODS]

⁸*indstuderet*: Ordet betyder, at noget er omhyggeligt udarbejdet og især gennemtænkt. [ODS]

- (38) Disseker: Det har jeg aldrig skrevet.
- (39) Direktøren: Ikke det?
- (40) Disseker: Jeg har bare skrevet, De aldrig har vist, De havde det.
- (41) Direktøren: Naa, saadan. Ja, det er jo noget andet. Maa jeg spørge Oraklerne? Hvad synes De om "Vindstille", Hr. Professor?
- (42) Brandert: De maa spørge Bladet om min Mening. Det har købt den.
- (43) Direktøren: Og De, Hr. Magister?
- (44) Disseker: Dette dramatiske Arbejde er i logisk Stringens og i Karakterens Parallelkonsequens saaledes kvalificeret, at der for et Teater, som instruktionsmæssigt mægter Opgaven, og som kan besætte den ene Hovedrolle med et intakt Kvindesind, ligger Muligheder i det for alt muligt.
- (45) Direktøren: Det var jo storartet. — Maa jeg saa sige mit Personale, d.v.s. samtlige tilstedeværende, et Par borgerlige Ord.
- (46) De to Kritikere: Hvabehar? Deres Personale?
- (47) Direktøren: Har ikke begge de Herrer Deres Levebrød af at skælde mig ud? De har gennemheglet mig for hvert ærligt kunstnerisk Forsøg, til De fik lært mig at holde mig til Bikset; det har jeg nu tjent 600.000 paa, og saa holder jeg op.
- (48) Brandert: Det var dejligt.
- (49) Direktøren: Det synes jeg ogsaa. Men til Afskedsforestilling opfører jeg "Vindstille", som vil gaa 3 Aftener og en Søndag Eftermiddag. Og saa trækker jeg mig tilbage til min Villa i Søndervig og læser hver Aften Strindberg⁹ og Maeterlinck¹⁰ og min lille Ætersen højt for mig selv ganske gratis, til jeg faar Apopleksi¹¹ og Tæppefald.
- (50) Digteren: Vil De spille mit Stykke, kære Mand?
- (51) Direktøren: Det *er* antaget.
- (52) Digteren: Jamen — jamen — hvordan kan saadan noget gaa til?
- (53) Direktøren: Det kan det, lille Digtermand, fordi jeg læste det i Nat og kom til at tude, saa min Seng blev saa vaad, som den ikke har været det de sidste 63 Aar. (*Citerer udenad*):

⁹*Strindberg*: August Strindberg (1849-1912) - svensk forfatter, bl.a. dramatiker, som kombinerede naturalisme og psykologi på en ny måde, der senere blev videreudviklet og kendt under navnet ekspressionistisk dramatik. [BOE & DSD]

¹⁰*Maeterlinck*: Maurice Maeterlinck (1862-1949) - belgisk forfatter og dramatiker, som er kendt for sine symbolistiske værker. Interessen for engelsk dramatik (bl.a. William Shakespeare) står centralt i forfatterskabet. Maeterlinck fik i 1911 Nobelprisen i Litteratur. [BOE & DSD]

¹¹*Apopleksi*: Græsk betegnelse for lammelse fremkommet af hjerneblødning. [ODS]

Mit lille Barn, saa tit du putter Haanden
fortroligt ind i min — det læsker mere
end Duggens svale Aande mod min Pande
den hede Sommerkvæld — gør mere lyst
end Solsortsangens Latter i mit Hjerte
den sidste Vinteraften, Vaarens første.

Og se: min Sjæl, støvet og tør og graa,
bli'r kildefrisk, som dengang den var dig.
Du er den Dugg, du er den Solsortkvidder,
der lærer mig at tvivle paa min Død.

(*Han standser bevæget, Lang Tavshed*) .

- (54) Digteren: Det er da smukt, ved jeg (*Tørrer Øjnene*) . Og jeg faar vel 10 Procent.
- (55) Direktøren: De faar, som jeg kan bande, 15. For den ene Scenes Skyld. Og jeg *gaar* med en Fjer i Hatten.
- (56) Disseker: Det var det, jeg først af alle gjorde opmærksom paa: der er enkelte Partier i det.
- (57) Brandert: Jeg skal skaffe Dem et Legat, Digter. Pegasen har dog først sin rette Værd, naar der i Stalden om Morgen ligger Guldperer.
- (58) Frk. Naaeademest: Og jeg faar Barnets Rolle, ikke sandt, Hr. Direktør. Det barnlige er jo netop min Force.
- (59) Skuespilleren: Jeg skaber mit Livs Rolle i dette Digterværk.
- (60) Direktøren: Har *De* da ogsaa læst Stykket?
- (61) Skuespilleren: Om jeg har? Hele Natten holdt det mig fangen. Jeg sov ikke for det.
- (62) Direktøren: Saa er Fjernsynet opfundet. Ja, for De glemte det paa Teatret i Aftes. Værsgod.